

Nr 122.

Av herr **Lindhagen**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förändrade bestämmelser rörande ersättning till vittnen och sakkunniga i rättegångsmål.

Uti 17 kap. 5 § rättegångsbalken stadgas att den, som vittne påkallat, skall betala vittnets resekostnad och tåring efter dess värdighet. Sämjas de ej därom, skall domaren lägga dem emellan, som skäligen prövas.

Av lagrummets lydelse framgår, att meningen varit att tillerkänna vittne endast rese- och traktamentsersättning. Emellertid har vid domstolarne utbildat sig en praxis att tillerkänna vittne ersättning jämväl för tidspellan, besvär ävensom andra omkostnader än de ovan nämnda, även då ersättningen ej skall på sätt särskilt är stadgat utgå av allmänna medel. Denna praxis grundar sig på uppenbar billighet i många fall.

Däremot gör lagens gammalmodiga uppfattning, att vittne skall ha betalt efter sin värdighet, sig mycket ofta fortfarande gällande på ett sätt, som verkligen icke är upplyftande varken för vittnena, parterna eller domstolen. Vid domstolens prövning av vittnesersättningar tages ganska allmänt hänsyn till vittnets rang och i synnerhet förmögenhetsställning. En gammal domstolspraxis är, mångenstädes åtminstone, att ett vittne, vars anspråk blivit bestritt såsom för högt, tillfrågas om beloppet av sin taxering såsom en värdig mätare på vittnets värdighet. Lagens bestämmelse har också verkat demoraliserande på den allmänna uppfattningen i denna fråga. Ett förmöget vittne vet ofta knappast, hur högt han skall uppskatta sitt inställelsebesvär. Att avläggande av vittnesmål är en av lagen påbjuden medborgerlig plikt, har nästan fallit i glömska. En ganska vanlig föreställning är att man, åberopad som vittne, bör tillåta sig att passa på tillfället och göra en liten affär.

Parterna komma vidare på detta sätt att obehörigen betungas. Det drabbar dessutom orättvist, då den, som måste åberopa ett förmöget vittne, får vidkännas en dryg utgift, under det att den, som har turen att kunna åberopa ett fattigt vittne, slipper undan vida billigare.

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 4 saml. 52 häft. (Nr 122—123.)

Parterna bliva också alltmer utau allt skydd mot överdrivna ersättningsanspråk från vittnen. Det är nämligen sedan länge sed bland sakförarne att ej vid domstolen framställa någon anmärkning mot de av motparten eller av vittnen fordrade ersättningar för inställelse vid domstolen. Det anses ur advokatsynpunkt vara god ton, som man för sitt anseendes skull bör uppehålla, att utan småaktighet medgiva vad motpartens vittne begär. Rättegångskostnaden ökas på detta sätt avsevärt för parterna genom att sakförarnes praxis ej lämnar dem tillräcklig frihet att överväga vad vittnet skäligen bör ha och vad huvudmannen kan gå i land med att betala, därest han blir ålagd att i sista hand vidkännas ersättningen.

En välgörande motsättning till detta oeffterrättlighetstillstånd möter i Tyskland, där genom en förordning av den 30 juni 1878 med däri den 17 maj 1898 vidtagna ändringar bestämmas vissa latituder för ersättning åt vittnen och sakkunniga i rättegångsmål. För vållad tidsförlust åger vittne utfå ersättning med ett belopp, växlande mellan 10 pfennige och 1 mark för varje timme. Dylig ersättning bestämmes med hänsyn till den sysselsättning vittnet nödgas försumma genom sin inställelse och utgår för en tid av högst 10 timmar för dag. Personer i mindre lycklig ekonomisk ställning erhålla ovan angivna minimiersättning, även om de genom inställelsen icke förlorat någon arbetsförtjänst. Reseersättning, uppgående, där vittnets personliga förhållanden eller yttre omständigheter föranleda användande av transportmedel, till belopp, som innebär skäligen gottgörelse för vittnets därigenom åsamkade kostnader, och i övriga fall till 5 pfennige för varje påbörjad kilometer från domstolslokalen. Nödgas vittnet för sin inställelse inför domstolen begiva sig utom sin hemort, kan vittnet därjämte tillerkännas traktementsersättning, vilkens storlek bestämmes efter vad med avseende å vittnets personliga förhållanden kan anses påkallat, dock ej med högre belopp än 5 mark för varje dag och 3 mark för varje nattkvarter.

Uti det i riksdagen så många gånger förolyckade förslaget till ny lagstiftning om bevisning inför rätta, enligt vilket vittne är berättigat till ersättning för »reskostnad, uppehälle och tidsspilla», är visserligen i fråga om vittnesersättning hänvisningen till vittnets värdighet borttagen samt bibehållen endast bestämmelsen, att domstolen skall fastställa ersättningen efter vad som prövas skäligt. När en sådan lagstiftning om bevisning inför rätta kommer till stånd synes emellertid vara särdeles ovisst. Dess antagande skulle för övrigt icke giva uttömmande bestämmelser i ovan angivna syfte samt utgör icke heller något hinder för ett fortsatt skattande åt nuvarande praxis, vilken en gång

rotfästad nog kommer att mångenstädes hålla sig vid liv så länge som möjligt. En reglering i lag däremot av vittnesersättningsbeloppen skulle i ett slag föra domstolarnes praxis in på de rätta vägarne samt genom sin tillvaro även bliva vägledande för de frivilliga överenskommelserna mellan parter och deras vittnen.

Om ersättning till vittne begränsas på sätt ovan ifrågasatts erfordras särskilda bestämmelser om ersättning i vissa fall åt sakkunnige, som inkallas såsom vittnen. I omförmälda tyska förordning stadgas att domstolen kan tillerkänna i rättegångsmål hörd sakkunning gottgörelse för åsamkad tidsförlust med dubbelt så högt belopp som tillkommer vittne eller med högst 2 mark i timmen och 20 mark per dag. Beträffande rese- och traktamentsersättning gälla däremot samma regler som ovan angivits i fråga om vittnen. Dessutom kan den sakkunnige tilldelas ersättning för de kostnader, som föranledas av förarbetena för det utlåtande, som skall av honom avgivas. Vid svårare undersökningar och utredningar kan han därjämte på begäran erhålla ersättning för sitt arbete med belopp, som enligt gängse förhållanden kan anses skäligt.

En utredning i förevarande ämne bör inbegripa även frågan om reseersättning, varom i allmänhet ej givits några regler.

I lagen den 4 juli 1886 angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål, bland vilka även inbegripas personer, som av åklagare eller domstol inkallats för att upplysningsvis höras, lämnas mera detaljerade bestämmelser i ämnet, kompletterade dessutom genom en kungörelse av samma datum angående ordningen för utbetalning av nämnda ersättning. Enligt denna lag äger vittne att, såframt vittnet äskar ersättning och domaren prövar sådant skäligt, för sin inställelse njuta ersättning av allmänna medel med högst tre kronor till vittnets uppehälle för varje dag, som för resan och vistandet vid domstolen erfordras, och dessutom, därest vittnets hemvist är belägen på minst 5 kilometers avstånd från det ställe, där domstolen sammanträder, skjutspenningar för en häst fram och åter eller, där järnvägs- eller ångbåtslägenhet kan för resan eller någon del därav begagnas, avgift för billigaste plats å bantåg eller ångbåt. Därjämte förekommer föreskrifter om förskottsbetalning för bekostande av inställelse, varom föreskrifter för närvarande alldeles saknas i andra mål, men upptagits i det förenämnda lagförslaget. Man finner av denna lagstiftning, att beloppet för vittnesersättningen fixerats och bestämts lika för alla vittnen. Om dagarvudet högst tre kronor kan emellertid å andra sidan sägas, att det numera allmänt klagas av vittnen, som skola enligt 1886 års

lag erhålla ersättning av statsmedel, över att de ej få sina effektiva utgifter betäckta. Frånvaro av rätt till reseersättning, om väglängden ej uppgår till fulla fem kilometer, uppväcker också ofta missnöje (den tyska lagstiftningen uppdrager gränsen vid två kilometer). Å andra sidan är det naturligtvis av vikt att spara på statens hårt anlitade kassa. Men nog förtjänar det ett övervägande, huruvida ej någon löne-reglering kan bestås även dessa vittnen. Åtminstone bör hänsyn tagas till vissa fall, såsom då ett vittne kan styrka, att det nödgats i sin anställning leja någon för sig mot högre ersättning än vittnet skulle få uppbära, eller ej kunnat undgå att betala högre utgifter för sin in-ställelse än som betäckas av den stadgade ersättningen.

Grundsatsen bör vara att vittnen skola ha måttligt men tillräckligt betalt och icke såsom nu hos oss i vissa mål godtyckligt och ofta omåttligt och i andra otillräckligt. Anses emellertid ingen höjning böra ske i de enligt 1886 års lag utgående ersättningarna synes mig i alla fall nödigt att, på sätt i nämnda författning skett, åtskilligt reglera ersättningen i andra mål.

Vid 1908 års riksdag väcktes av undertecknad en motion i förenämnda syften. Inom lagutskottet delade sig meningarne mellan dels ett av majoriteten förordat bifall till förslaget, såvitt det avsåge ersättning åt vittne i rättegångsmål, då ersättning icke skall utgå av allmänna medel, dels uttalade sympatier för förslaget om höjda ersättningar av allmänna medel enligt 1886 års lag, dels yrkande om avslag å båda sakerna och dels sympatier för bifall till dem båda. Andra kammaren biföll lagutskottets hemställan om bifall till den förra delen av motionen, varemot första kammaren biföll yrkandet om avslag å motionen i sin helhet.

På ovan anförda grunder hemställes nu:

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för riksdagen av förslag till:

1:o) erforderliga lagbestämmelser om ersättning åt vittnen och sakkunniga i rättegångsmål, i de fall då ersättning icke skall utgå av allmänna medel.

2:o) någon skälig förhöjning uti de ersättningar, som enligt 1886 års lag skola av allmänna medel utgå till vittnen i brottmål.

Stockholm den 26 januari 1915.

Carl Lindhagen.